

UNGARIA

REVISTA SOCIALĂ-ȘTIENȚIFICĂ-LITERARĂ.

Apare

(afară de Iuliu, August)
odată pe lună.

REDACTOR:

GRIGORIU MOLDOVAN.

Abonament:

Pe an 6 fl. (14 franci.)

Pe $\frac{1}{2}$ de an 3 fl. (7 fr.)

Cluj în Ianuar 1895.

Sunt patru ani decând am fundat «Ungaria» cu scopul de a face cunoscută literatura și cultura maghiară poporului român. În decursul acestor patru ani nu odată s'au ivit dorința, exprimată de câțra oameni de valoare, că în aceasta revistă să comunice și parți din literatura și cultura română în limba maghiară.

Neînțelegerea mare și deamă de compătimit, care face azi atâta stricăciune între români și maghiari o cauzază în mare parte și împrejurarea, că românii și maghiarii nu numai sunt streinici și reci unii față de alții, și nici că vreau a-și cunoaște împrumutat cultura. Dătorință reciprocă ar fi ca aceste două popoare, cari de sute de ani s'au contopit atât pre pământul maghiar cât și român din punct de vedere istoric, etnografic și în multe alte privințe, să se cunoască reciproc ca știind a se prețui unul pre altul să fie împreunavere cu puternicul lanț al amicitiei și iubirei sincere. Până acum ne-am cercat reciproc numai erorile, făcând din lipse, slăbăciuni, rătăcirii neînșămnate nescari păcate uriașe; am adunat gunoiul la oaltă călcând margaritele 'n picioare.

Acestui palat mare a cunoașterei împrumutate voește a-i căra petricele «Ungaria» atunci, când va arăta publicului maghiar ce e frumos, bun și nobil în român și va descrie românilor aceleaș calități ale maghiarului. Din cauza aceasta «Ungaria» de la numărul de față va publica în limba maghiară lucrările celor mai vestiți scriitori români; produse, datini populare etc. etc. pe altă parte va publica în limba română produsele spiritului maghiar.

Va fi eschis din cercul activității noastre tot ce ar conturba unirea reciprocă; vom arăta toate aparițiunile, falsificările cari se vor ivi spre a conturba armonia.

Cu toată stima rugăm deci pre toți aceia, care atribue ceva valoare acestui op, să nu ne detragă sprijinul lor. Ungaria va apărea în forma de până acum odată pre lună întreicoale tipărite.

Rugăm pre toți amicii binevoitori ai noștri și presa, să binevoască a lăți revista noastră prin public, casine, școale, cafane căci numai cu acest sprijin va fi posibil a-o susținea mereu revista carea deja ne-a costat multe jertfe.

REDAȚIUNEA.

OARE SĒCUI SUNT MOȚII?

(De Grig. Moldovan.)

(Urmare.)

II.

În genere se susține presupunerea, că Moții din Munții Cămpenilor is Săcui valahizați. Peregrinii în descrierile lor încă susțin aceasta opiniune. Câtva presupun a ști, că Săcuii colonizați pe acolo au aparținut bisericeii reformate, și că în podul bisericeii din Albac și astăzi se află cocoșul de aramă, ce a ornat oarecând vârful turnului. În jurul căsilor, în îmbracamintea și în construcțiunea fizică a Moților este ceva, ce ar face alusiune la Săcui.

Dupăcum zice Ioan Hunfalvy ¹⁾ principii naționali ardeleni au colonizat părțile muntene cu popor săcuiesc, mai ales ca aceștia să deie un avânt industriei de lemne erariali din acei munți. Se aminteste cam de vr'o 20—30 mii săcuii colonizați.

Hunfalvy nu știe numi nice pre principele colonizator și nice timpul colonizării, cu atât mai vârtos e în stare a ne da ceva deslușiri cu respect la proporțiunea colonizării. Referitor la aceasta n'am găsit ceva date istorice. Chemarea istoriografilor noștri e a chiarifica cestiunea în direcțiunea, că: «oare întemplantu-s'au colonizări, când, și în ce măsură?»

Eu am atins cestiunea în edițiunile revistei »Erdélyi Múzeum-Egylet« din 1887 sub titlul: «Moții», pag. 79—115 și 299—330.

Am zis atunci, că colonizarea săcuiască în măsură mai mică nu e eschisă, dară nice s'ar putea presupune, cumcă Moții de astăzi ar fi săcui valachizați cu atât mai vârtos ar putea fi descendinți, ai celor 20—30 mii de Săcuii colonizați, despre cari tot merou potom auzi și ceti. Cu privire la aceasta potem produce docu minteși respective arguminte palpabile.

¹⁾ Magy. birodalom földrajza, Budapest. 1896, pag. 687.

Înainte de toate să venim în curat cu pământul Moților. După Hunfalvy pământul Moților se începe cu Offenbaia din valea Arieșului, trece prin Cămpeni la Găina și de aici în direcțiune sudotică prin Abrudbánva și Zalatta în jos pe valea Ompoly pânăla Ompolyicza (vezi opul lui amentit la pag. 687.) Peregrinul germân Rudolf Bergner încă aminteste aceea estensiune teritorială. Aceasta presupunere însă nu stă. Pământul Moților se începe cu Bistra — mai în sus pe Arieș — și se estinde pe terenul comunelor Cămpeni, Csértés, Vidra inf. și superioară, Albac, Scărișoara, Szekatura, Kerpenyes, Szohodol, Bucsum, Nyágra și Ponorel; numărul locuitorilor după conscrierea din urmă e aproape 50 mii, cu centrul în Cămpeni.

Afara de Moți abateri limbistice și diferențe de îmbracaminte mai observăm la Mocani, Băieși și la Crișeni; acestia la olaltă formează poporațiunea munteană.

Moții de regulă se ocupă cu industria de lemne, pregătind dranițe și deosebite vase de lemn; lucră lemne de clădiri, se mai ocupă cu cercutul și cu plutăritul.

Mocanii, deși au între denșii măestri harnici de lemn, și de fier, is lucră mai ales puținii agri ocupându-se și cu prăsirea vitelor. În timpul săcerișului descind la vâlcele împrăștiindu-se pe Arieș, Bihor, și Békés și astfel agonisându-și bucatele necesari pentru iarnă. Băieșii se ocupă curat numai cu băieritul, pânăcând Crișenii se ocupă cu diferite industrii și negustorii, mai lucrând și pământul, ba neuitând nice de plutărit.

Așadară poporațiunea munteană aparținătoare comitatelor Turda-Arieș, Alba-inferioară, Hunedorei și Aradului nu e toată Moți. Moții propriaminte aparțin numai comunelor amentite mai sus.

Pe Moți de altcum îi poreclese și Topi.¹⁾ Cuvântul Moț însemnă pleată de păr (bucă, cosiță, chieă), cuvântul moțochină încă ne vine înainte în limbajul poporal. Terminul moț îl folosește poporul român numai față de locuitorii munteni, ei și față de unele paseri, așa d. e. el zice: găină moțată, pasere moțată. Terminul se derivă dela portul de păr lung al locuitorilor munteni.

Oare de unde și-a luat acest popor numele amentit? l'a adus doară cu sine, ori la căpătat aici în patriă?

Eu îs de opiniunea, că locuitorii amentii și-au adus numirea de «moț» cu ei. Românii de sub corona St. Ștefan — eșepțiunea Câmpenilor — nu au acest nume; aceasta e așa și în România, Besarabia și Bucovina.

Cu acest termin avem de a face însă în Macedonia. Demetriu Bolintinian²⁾ aminteste cu ocaziunea călătoriilor sale balcanice, că românimea macedoniană se împarte în șese familii; a patra familia o formează Moții (moținii) — a căror mare parte locuiește în Tesalia și se ocupă cu economie și cu mai multe feluri de măestrii. E un popor isteț, sănătos și activ, ceialalți români privesc la ei cu o anumită superbiă. Dintre cele 6 familii mai culți îs *Moscoponii*, dintre dâșii se trag și familiile dela noi Sina, Mocioni, Șaguna și Gojdu, apoi distinșii scriitori: Boiagi și Rosa. De aci se poate vedea că cuvântul «Moț» nu însemnă neconșionat *muntean*, după ce moții macedoniani au ocupat mai ales câmpiile, precând părțile muntene îs locuite de *Gramusteani*.

¹⁾ Cuvântul «Moț» îl derivă mulți dela *mons*. În dicționarul academiei române (Laurian-Massim: Dicționarul limbii române pag. 94.) el se înșiră între elementele române, deși e din familia cuvintelor slave. Cuvântul unghuresc: *matola*, *motring* sau *matring* încă aparține aci. (Vezi: Cihac: Dicționar d'étymologie daco-roman éléments slaves, pagina — 189.) Top e nomșescul Zopf. Nemții ziceau: Zopfiger Kerl, Zopfiger Wallach. Franc și Candrea: Rom. din munții apuseni pag. 65. Cf. cu slavul «cop.»

²⁾ Dumitru Bolintinian: Călătorii la români din Macedonia și muntele Atos. București 1867. pag. 98 și următoarele.

Probabile că Moții nostri încă s'au frânt din familiile moț macedonice; importând cu dâșii și atributul des amentit.

Aceasta afirmare o putem argumenta mai întâi de toate cu *limba*.

În limba română cu respect la labialele p, b, f, v, m și la rotacismul lui n deosebim 3 dialecte:

1. Labialele înainte de i rămân neschimbate, ear n între. 2 vocale nu se preface în r; așa d. e. piept, bună.

2. Valoarea labialelor înainte de i se schimbă, ear n între vocale se schimbă adeseori în r; așa d. e. vin: ghin, jin; latinescul venenum: virin = virir.

3) Labialele neschimbate, n însă se preface în r; d, e. piet; bună — bură.¹⁾

Primul dialect e așa numit *dunărean* al doilea *macedonian*, ear al treilea *istriian*. Dacă vom scruta dialectul limbii moților, vom esperia, că aparține dialectului *macedonic*.

Rotacismul la românii unghureni se găsește numai în câteva cuvinte, d. e. a mărunți = a mănunți, fereastră — feneastră; nimerui = nimenui, rărunchi = rănunchi etc. În limba viă la noi preste tot vom găsi acestea numai în 15—20 cuvinte.

În aceasta privință Moții fac eșepțiune; limba lor înainte cu câțva ani a furmicit decătră cuvintele rotăcitoare a căror colecțiune a și compu-s'o Franc și Candrea (opul amentit pag 85—90.)

Astăzi în faptă numai bătrânii se mai folosesc de acel suvenir, precând tinerii sub influința scolastică îl delătură (suvenirul) cu totul. Rotacismul în anticități joacă o roală însemnată; rotacismul lui n în documintele limbistice mai antico e general.

Psaltirea Scheiană și Codicele Voroneșan²⁾ arată eșepțiune numai în câteva cuvinte acceptate dela Slavi și dela Greci. Codicele mähăcian (dela finea

¹⁾ I. Nădejde. istoria limb. și literaturii române pag. 6.

²⁾ Îs cam dela finea seclului al XV-lea.

secolului al XVI-lea) încă se folosește de rotățiune.

Aceasta aparițiune ivită în limba de astăzi apoi împrejurarea, că densa în documentele limbistice antice e generală ne fac a conchide că s'a născut cu ocaziunea reformărei limbei și că ea a fost usitată de întreg poporul. Rotacismul la emigranți — sub deosebitele influențe — s'a slăbit, și numai puțini l'au susținut. Atâta e sigur, că românii s'au folosit de acela — în cuibul străbun în comun, ear schimbările au obvenit numai după emigrările de mai târziu.

Unde a potut fi dară cuibul rotacismului? Rotacismul, deși în limba latină și română găsim casuri sporadice, în forma lui de astăzi nu e decât o influință streină asupra valahilor.

Aceasta particularitate fonetică ne vine înainte și în limba albană. Deși rotățiunea lui n rămâne din o mulțime de cuvinte albane, totuși Hașdeu e astrâns a recunoaște că ea e o influință albană. ¹⁾ Românii au potut-o accepta dela Albani — cu ocaziunea formărei limbei — deodată cu articularea și cu unele proprietăți a le numărălelor. Aceasta împrejurare e o noauă dovadă despre originea balcană a poporului și a limbei române. Cuibul rotacismului dară e Albania, ear cu privire la români e Macedonia, de unde a potut trece în Istria și apoi cu Moții între munții Câmpenilor. O mare parte a locuitorilor macedoneni, ca păstori, s'au mutat din un loc într'altul. Au venit pe spinarea Carpaților pânăla Bucovina și pânăla munții Bihorului. Locuitorii acestor munți adeseori își pășunează turmele prin Dobrugea. Coatingerea lor cu acelea părți n'a dispărut nice până în ziua de astăzi. În timpurile mai vechi această coatingere, considerând că ei erau păstori a potut fi mai deasă.

De aci provine și schimbarea valorii labialelor.

Calea ce au făcut-o emigranții din Macedonia, se poate constata din lămurirea limbistică.

Aceea grupă a emigrat prin Carpați preste tot locul, stăverindu-se un timp foarte îndelungat prin părțile moldovene. În limba macedonienilor, a moldovenilor și a abrudenilor ne vin înainte foarte multe particularități fonetice.

Acestea ni-ie arată mai ales litrea *c* (ungureseul *cs* dinaintea lui *e* și *i*)

Acest sunet se schimbă — în tustrele limbile ținuturilor amentite în ț. d e. *cenusă* = *țenusă*; *ficior* = *fițior*. Tot așa se schimbă *g* în *j* înaintea lui *e* și *i*, d. e.: *ginere* = *ginere*, *deget* = *dejet* etc. Din acestea și din alte exemple potem deduce, că calea lor a fost din Macedonia prin Moldova, ajungând astfel între munții Ungariei. Considerând tesaurii cuvintelor Moților, vom afla o mare deosebire față de limba românilor ardeleni.

Teofil Frânc (opul citat pag. 97 — 107.) a compus provincialismul ținutului Moților, în care se găsește mulți termini susținuți din limba română macedonă. E fără indoială că în limba Moților sunt și multe elemente ungurești. Munții fiind popor industriaș și neguțător, visitează de regulă în toată săptămână orașele ungurești. Coatingerea lor cu ungurii e zilnică. Prelângă acestea ungurii băieși încă au o influință oarecare asupra limbei moțești.

Elementele ungurești se resting numai la limba vulgară ungurească; cu aceste elemente din l. română ne întâlnim în Ungaria mai pe tot locul.

Din limba sēcuiască însă nu găsim nice un cuvânt, din provincialismul lor nu aflăm nice o urmă la Moții. Eată aici însă câteva reciprocități din dicționarul lui Frânc: *abărlău* (*abárló*), *ales* — *leş*, *aleu* (*előpénz*; *foglaló*), *cheș*, *cheșeu* (*késely*), *comornic* (*komornyik*), *forgașă* (*forgás*), *iosag* (*jószág*), *iclejje* (*eklézsia*), *părlău* (*pároló*), *hotar* (*határ*) etc. Aceste și alte elemente ungurești din limba moților, le întâmpinăm la români mai preste tot locul.

După argumentele limbei și a numelui Moții dară își de origine macedoniană, de unde s'au tras în sus prela finea

¹⁾ Cuvinte din bătrini, II. pag. 16.

seclului al 14-lea adică încă până a nu intra Turcii în Europa; ei au ocupat munții vestici ai Ardealului, susținându-și numele, istețimea industrială și proprietățile limbistice. În limba lor nu s'ă găsește influința turcă-macedoneană.

Moșii dară nu pot fi Săcui. Aceasta o eschide înainte de toate nomenclatura

comunelor, între cari abia este o numire ungurească. Dacă ar fi fundat săcuii comunele muntene, ar' fi rămas ceva; nomenclatura comunelor e de origine slavă sau română.

(Finea va urma.)

Trad. V. Rebrean.

VENIREA MAGHIARILOR.

(Ciclorama lui Arpad Feszty.)

Azi-mâne vom sërba măestoasă amintire de o mie de ani a ocupării patriei, care faptă ni-o presintă frumosul chip esecutat cu multă artă de cătră Arpad Feszty. Aceasta este cel dintâi monument gătit pre seama sərbărei milenare, a cărui menire ne arăta azi, cele îndeplinite înainte de aceasta cu o mie de ani.

Ciclorama, cea mai noauă specie de tablouri cunoscută abia de de vre-o 20 de ani are menirea de a ne arată fala și frumșeta vremurile trecute.

Că oare cum erau strămoșii unguri înainte de aceasta cu o mie de ani? Cum a fost Arpad și cei 7 eroi cari au condus națiunea? Cum erau muerile lor? Cum au trăit? Cum s'ă luptau? Cum au cuprins pre seama noastră pămîntul frumos al patriei noastre? Istoria numai trăgând ne-o istorisește, combinând, dubitând de multe-ori.

Încunjuțați de tabloul lui Arpad Feszty ne vorbește foarte chiar, ne arată fără a suferi contradicere cum au fost strămoșii unguri? Fantasia, știința, credința și puterea măestrului cu ajutoriul tehniceii cicloramei ne convinge nedubităver și înaintea aceluia, care a văzut odată ciclorama, momentul însemnat din trecutul națiunei «Venirea maghiarilor» ne apare ca un present prospăt, viu înaintea ochilor.

Feszty prima schiță a tabloului a făcut-o în luna lui Mai, anul 1891 călătorind la Munkács unde a făcut

cele de ântâi compozițiuni după natură. După aceea pregăti în scurt timp întreg planul tabloului în $\frac{1}{10}$ a marimei naturale.

Avea mare lipsă de material care s'ă recerea pentru un tablou istoric, căci abia avea la dispoziție câteva date. Cu multă osteneală a adunat artistul măruntușurile de care avea lipsă pentru sprîjinirea fantasiei sale. Fu silit deci a-s'ă adresa cătră istoricii ruși cari i-au ajutat foarte bucuroși. Comunicarea și legătura între el și acești oameni învățați o susțină consiliarul guvernamental Ludovic Thallóczy. Dar și învățații maghiari au dat mână de ajutor după putință, mai cu seamă Henric Marczali. Afară de aceasta a studiat întregă literatură referitoare aici, cronicării și Istorieii.

Cu privire la port, armătură, s'ervi foarte mult opul aflător în biblioteca împărătească din Viena sub titlul: «Tesaurul belic rusesc în chipuri.» Facend scrutări independente, s'a convins că costumele are a le căuta la popoarele asiatice. Pregăti desemnă și după aceștea comandă la croitori veșmînte, la curăları șeăua carea nu o vedeai decăt cu o mie de ani mai înainte.

Când isprăvi compoziția în dimensiuni mari, de nou călători la Munkács, de astă-dată în societatea lui Mednyánszky, Spányi, Ujvári, unde au pregătit o schiță de colori, diferite fotografii și fără de ajutorul cutărui inginer el

singur amăsură cu acurăteată valea Munkácsului carea duce până la pasul de Vereczk. D de însemnat, că națiunea aici a intrat în țară condusă de Arpad. Așa s'a gătit panorama tabloului.

Pre basa acestor studii s'a apucat de alcătuirea finală. Sosind pânza țesută anume spre acest scop în Bruxella — în preț de 7000 floreni — în primăvara aului 1893 au transpus cu aparate de reproducere desemele micșorate pe pânză în marime naturală. Acum se încep faptea colorire a chipului a cărui figuri în mare parte s'au pregătit după modele îmbrăcate anume spre acest scop (caii, boii, bibolii, după schițele făcute în comitatul Komárom.)

Cea de întâi și mai mare problemă fu colorirea aerului, carea e cea mai frumoasă operă a lui Feszty ca pictor de regiuni. În celelalte părți i-au ajutat încă Ign. Ujváry, B. Spányi, Fr. Olgyai și D. Mihalik. La părțile figurale Vágó, Pálya, Ciegler, Barsi, lucrând unul fiecare mai multe luni la chipul frumos, așa că în 12 Mai 1894 a fost gata cu totul și s'a deschis și pentru public.

Ce op' frumos! Ținutul, dealurile, râurile, cu bună seamă nu s'au schimbat de atunci căci ce e pentru acelea o mie de ani; valea Szolyva, munții lui Paul, Ștefan, Szarka cari au văzut pre Arpad și oamenii sei abia vor fi perdut o petricea sau două. Acești munți cuprind chipul în care vedem spre răsărit valea Beregului strălătită de apa arginție a pârăului Latorcza. Frumos loc, demn a te lupta pentru el, înainte de aceasta cu o mie de ani și de atunci în coace continuu.

Să deschide o zi frumoasă de toamnă, ceriul noros și neguros, dar colo spre apus senin ca laptele. Numai acolo e noros și întunecat unde se ivește Arpad cu beliducii sei. Ducele ajunge pre un dimb. Să ne oprim aici! să uită în jur conștii de eroismul ce era în inimile lor. În fine au aflat locul acela pentru care au pornit ei din țări depărtate, l'au cuprins și e a lor. Biotii slavi mai luptă încă colo sub dimb, așteptând cu săgeți și

lânci cetele călăreților ce se repezeau asupra lor. «Huj! Huj!» răcnesc aceștia și năvălesc preste ei. Mai este cineva, care nu se supune, când «grajdu» lor mare e ars până în fundament? Lupta încă decurge, dar rezultatul e sigur; maghiarii deja și aduc și nevestele, vine poporul la vale, unde principii națiunilor învinsă se supun și și pleacă capurile înaintea lui Arpad. Colo altarăle slavilor cari jertfeau or meni, mai încolo victime cazute și sdrobite, și dorm somnul vecinic corbii cobitori sboară asupra cadavrelor lor.

Totul arde și se tăciunește, ear în locul patriei nimicite, se redică altă noană, șatrele se redică, vitele pasc, caii se odichnesc.

Sgomotul mare stârnește și selbăta-ciile din păduri, strigăte de învingere, vătările moribundilor, sgomotul roatelor primitive ce se loveau de stâncile ce stau în cale, sgomotul turmelor și în acest sgomot strigăt de mueri: tinerii maghiari fură fete și neveste slave, le scot din colibele arzînde și le pun pe trăsuri. Înzădar e plânsul, văetatul și conjuratul idolului din casă; coale fură — colo aduc deja jertfă. Un voinic conduce calul alb la altarul redicat din ierburi mirositoare, lemne unde l'astepta «kádárul» cu mânila întinsă spre binecuvîntare asupra focului ear jur în prejur jucăușă frumoasă ne arată jocul liturgic și ametiitor. — Aici soarele frige, par că de când ne uităm la tablou s'ar fi făcut zi.

Dar așa cred, nu va strica dacă vom descrie mai cu de-a-mănuntul chipul ca atare, carele se află în «Városliget» în capitală în un palat redicat anuma spre acest scop.

Începând a l'privi din partea nordică față n față avem muntele Szolyva. Știut o că străbunii maghiarilor au intrat prin pasul Vereczke în valea Volocz și de aici au ajuns în ținutul Munkácsului de azi. Partea anterioară și mijlocia a chipului ne represintă o fortăreață slavă veche la care o s'ă servit cu date un dosomn ce se află pre «areul lui Traian» din Roma și răporturile mai multor învățați

ruși. Aceste fortăreațe făcute din pământ în modul cel mai primitiv, ici-coale câte cu un turn de lemn erau foarte curioase, iar în lăuntrul acestora erau casele făcute din pământ sau scobite în stâncă. Aceasta fortăreață o vedem în tablou în mijlocul vălei *Volocz*. Spre stânga în aceasta vale vedem năvala ce o dau maghiarii asupra fortăreței, precum și slavii cari să apără cu curaj. Între prizonieri vedem pe *Latorcz* cel cu brățarele de aur, comandantul lui *Svatopluc* «care voi să fugă, dar maghiarii prinzindu-l' l'au spânzurat de un arbore.» Fata lui plânge lângă el, par' că presimțea soarta tatălui său. După unii, *Latorcz* i-a dat numele păru-lui ce se vede și căruia îi zice *Latorcza*. Între cei trei prizonieri stau trei «cimpieri» «sufală de gătenie» fiind isprăvită lupta. O parte din prizonieri dirji, ceilalți cu supunere privesc la *Arpad* care stă pe calul său alb pe un dîmb încunjurat de ducii sei privind asupra pământului care acum era a lui. La spatele lui ducii, dela aceștia spre dreapta vin familiile imigrantilor. În partea anterioară un altar slav pe care se ved rămășițele unei «jertfe de om» în jurul căruia vedem pe păzitorii slavi ai acestuia iar pe altar preotul suprem care — după ce totul a pierdut — mai preferă a muri acolo, decât a se preda. Dar coata lungă trece și preste cadavrele acestora; mueri, copii, trăsuri, biboli etc. Între ele vedem *carul ducesei* care e tras de patru boi prinși a lătura, ceva mai la dreapta, un voinic cu capul legat, care până se va vindeca, mai preferă a și conduce mueroa ce-i călărea pe o vacă. Spre dreapta dela muntele *Szolyva* se ved munții dela *Munkács* cari se finesc în dealul triplu format de *Istenhegy*, *Pálhegy* și *Szarkahegy* (se zice că aceste trei dealuri sunt luate în marca țării.) La poalele acestor munți se întinde mulțimea de oameni și vite, colo între ruinele fumegânde ale fortăreței răpese fete. Față 'n față, cu muntele se întinde șesul *Bereg*, în fund munții *Be-*

regszászului. Spre dreapta de la șes, *Lo-vácska* închie șirul Carpaților iar în mijloc dealul «*Munkácsi várhegy*» cu fortăreața *Munkácsului* ridicată pe virful aceluia, carea azi servește ca prinsoare. Pre dîmb aduc jertfă lui *Hadur*. În mijloc e rugul, în jurul căruia joacă fete tinere și aruncă ierburi mirositoare pro acela. Rugul e numai de curînd aprins și fumul ce se înalță spre ceriu e semn bun. În mijloc, cu fata întors pre șes, stă «*táltoș*»-ul cu brațele întins spre binecuvîntare cătră șes. Înaintea lui așteaptă «*Kádár*»-ul, cu sabia scoasă calul alb destinat de spre jertfă, ce-l conduc «*Bonzc*»-ii cătră rug. În jurul lor igriczeri și dobași cântă de bucuria zilei aceleia, popor ostenit, mesecat cu luptători privesc la aceasta ceremonie carea însemnează sosirea în patria noauă și finea călătorii neîntrerupte.

Acesta e chipul descris așa după-cum o pot face cu peana iar nu cu penele pictorului isteț, carele a știut grupa pe o pânză de 1800 metrii pătrați, aproape la 5000 de figuri. Dar a descrie apriat și bine acest tablou care într-o aceea se deosebește de toate tablourile de această categorie că ceriul e noros; pre când în alte panorame vestite de această natură e curat și senin. Artistul așa se vede, s'a reținut de ori ce imitație; atât în obiect, cât și în expunere, ba chiar și în ce privește tehnica ne presintă un ce curat maghiar.

Nu e lipsă a mai aminti la acest loc șirul întreg de critice, ce s'au scris în diferite jurnale și reviste căci toate aceste laudă mult atât noutatea ce ne-o presintă artistul prin ceriul încărcat cu nori cât și frumseța tabloului în genere. Mă mulțămesc cu aceea declarație, că cine 'l va vedea, se va convinge că acest tablou nu e numai unul dintre cele mai frumoase din punct de vedere artistic, ci e și unic în felul său: așa în cât ne putem mândri cu el înaintea ori și căroi țări.

I. C. Pop.

CUVINTELE ROMÂNE ÎMPRUMUTATE DE LIMBA MAGHIARĂ.

(Urmare.)

(De Dr. Iosif Szinnyei.)

Mióra (*mijóra, mihóra, millóra*) ctt. Udvarhely Nyr. XI. 40; Vadr. 332, Săcuime Kriza; ettele Udvarhely și Turda; VIII. 472; ctt. Treiscaune Vadr.) — rom. *mioară*: brebis de deux ans; das zweijährige schaf (Cihac, Barcian, Lex. Bud.) < lat. **agniola* (v. Cihac, Dict. I. 164; Edelsbacher Nyk. XII. 106.)

Mlásé (Moldova, Klézse Nyr. VIII. 327) — rom. *majă*: pleyon, osier, rouette (Cihac): e de origine slavă (v. Cihac II. 199 și Miklosich Etym. W. 200a.)

Mokány (*mokán, makány* Tsz.) 1 alpinus, montanus, wilder, roher, bauer. P. P. B. (Erdély. Ios. Szinnyei; Cluj Nagy-Ida Bodor Akos, Kalotaszeg Ant. Zsobok jun., Solnok-Doboca Nyr. XVII. 382; Véknyy Eug., Kovács Ios., ctt. Udvarhely Nyr. 81, ctt. Ciuc M. Ny. VI. 374 ctt. Treiscaune L. Erdélyi.) 2) tare, dirj (d. e. m. ember, m. gyerek, folosita în l. de toate zilele.) 3) ca nume de bajocură a măgarului (țin. Gyöngyös Nyr. II, 181) — rom. *mocan*: alpinus, alpestris, montanus; alpenbewohner; (benennung der siebenbürgischen schafhirten; habitant des montagnes dans Transylvanie. de l'Est et de l'Ouest, charretier, roulier, brutal, grossier (Lex. Bud., Barcian, Cihac) v. ital. *macan*: copil (dial.) celtic *makan* fin. (Nyr. XVI. 227. G. Szarvas.)

Monyator (*munator*) în înțelesul: omul (de regulă copilul) care mână oile la mulgătoare (Săcuime Nyr. IV. 236.; Ivan Györffy; ctt. Udvarhely țin. Homorod Moisé Baczó, ctt. Háromszék L. Erdélyi, Csik-Rákos Andr. Dobos) — rom. *mânător*: treiber, antreiber; (Barcian, Lex. Bud.) = lat. *minator*; conducteur des bestiaux, en les faisant aller par des coups, des menaces (ital. *menatore*, prov. *menador*, fr. *meneur*) v. *mîn-* (= lat. *minare*: faire marcher des bestiaux devant soi, en leur donnant des coups de fouet en les menagant; Cihac.)

Mósiá: 1) ereditate (ctt. Cluj Nagy-Ida Acațiu Bodor, ctt. Szolnok-Doboka, Ios. Kovács, Eug. Vékony) 2) loc mare (ctt. Háromszék Uzon; L. Erdélyi, Dálnok Em. Márton.) — rom. *moșie* 1) haereditas, erbschaft, 2. haeredium, patrimonium, haereditaria; erbgut; — fundus; grundstück (Lex. Bud.) propriété, domaine, terre; das gut, landgut. grundeigenthum (Cihac, Barcianu.)

Mósuly, mósuĵ (*mózsuj, moszuj*); 1. om bătrîn (ctt. Szolnok-Doboka Ios. Kovács, Eug. Vékony; ctt. Hunyad Arpad Bordeaux, ciang. Mold. Nyr. III. 3.) 2. servitor bătrîn (Bánffy-Hunyad Nyr. X. 23,) ciang. Mold. Ny. X. 199. 200. 204.) — rom. *moș* (articul. *moșul*): vieillard. vieux, grand-père, oncle, avus, grossvater, der alte, greis, (Cihac, Lex. Bud.) Împrumutul e deja arătat și la Edelsbacher (Nyk. XII. 106.) ear cu privire la împrumutul formeii articulate v. Nyr. XXII. 387.

Motoháríca (ctt. Sătmár. Nagy-Bánya Nyr. XIV. 46) — rom. **mătăhălișă* dim. *măhulă*: épouvantail, V. *matahála* Nyr. XXIII. 391.

Muki (comitat Hunyad Lozsád Nyr. XXII. 458.) — rom. *muc* (= lat. *mucus*) rotz (Lex. Bud. Barcianu) v. următorul:

Mukuc, mukuca, mukucka (Kapnikbánya și țin. Nyk. II. 378.) — rom. *muc* (= lat. *mucus*: mèche, moucheron, lignon, bout de chandelle, etc. *muc de lumină*: das stückchen kerze, (Cihac, Barcianu), dimin. *mucut, mucuț* (Edelsbacher) v. mai sus.

Munyekár (ctt. Hunyad. Lozsád. Nyr. XXII. 502.) — rom. *mâncar*: muff, stutzen, leibchen, Lex. Bud. Barcian) = lat. *manicarium* (Cihac.)

Múr (ctt. Brașov Hétfalu Paul Király: Tatrang Nyr. II 523.) — rom. *mur* = lat. *murus* (Edelsbacher.)

Murga (ctt. Brașov Tatrang Nyr.

II. 525) — rom. *murg*, fem. *murgă*: schwarzgrau, eisenschimmel, braun, rothbraun (Lex. Bud. Barcianu), *cal murg*: cheval bai-brun (Cihac) < alb. *mirk*: obscur, noir, gris, (Cihac). Imprumutul e amintit și la Edelspacher (Nyk. XII. 106.)

Murit (Kalotaszeg. Ant. Domokos jun., Csik-Rákos Andr. Dobos, *murit* lett neki' etc. Háromszék Dálnok. Emeric Márton, *megmorit* (Debreczen Ny. X. 476, *megmurított* (etc. Hajdu Földes Ny. III. 181), *muritty* (Alsóld Ny. IV. 379) *muruty* (?) *megmurútyól* (Temesközy Kál-mán L. Szeged népe II. 244), *megmurítál* glum.) (Kalotaszeg, Zsobok, Ant. Domokos jun.), *meg-murútyól* t. a. (glum. etc. Tréiscaunelor L. Erdélyi) — rom. *mor* (= lat. *morior*) inf. *murire*, part. praet. *murit*.

Musacól (ett. Braşov Tatrang Ny. II. 523, — rom. *muşătel* (dial. *muşătol* Edelspacher) chamille (Lex. Bud. Barcianu.)

Musty (Kapnikbánya și tin. Nyk. 378.) — rom. *muşchi* (dial. *muşti* Edelspacher): lichen, pulmonarium, lungenmoos, baumflechte (Lex. Bud. Barcianu) = lat. *muscus*.

Muta, mutuj, mutyuri: v. Ny. XXII. 388. unde le am. tractat deja.

Mutál (ett. Braşov Hétfalu M. Ny. VI. 324. Ny. II. 327. Iván Györffy) — rom. *mut-* (inf. *mutare*, part. *mutat*) ändern, verändern, versetzen (Lex. Bud. Barcianu) = lat. *muto*. Nu e imposibil că să fie luat chiar din l. lat. dar luând în considerare locul unde obvine totuși e foarte probabil că 'l avem dela români.

Nanáș: 1. de botez (ett. Cluj, Acaş. Bodor Nagy-Ida,) 2. de cununie (Kapnikbánya și tinutul Nyk. II. 374., etc. Clujului Acaş. Bodor Nagy-Ida, etc. Szolnok-Doboka Béla Rác) 3) staroste (Săcuimo, Iv. Györffy etc. Udvarhely Kiss Mihály) — rom. *nănaș*: *n* la botez, *n* la cununie brautführer, beistand (Lex. Bud. Barcian) v. Nyk. XII. 107. Edelspacher.

Nepotya (Mold. ciang. Ny. III. 3. X. 204.) — rom. *nepoată* (= lat. **nepota*) neptis (Lex. Bud. Cihac.) Imprumutul l'a arătat G. Szarvas (Ny. III. 3. după el

Edelspacher Nyk. XII. și B. Munkácsi (Ny. X. 204.)

Nerávás (ett. Braşov Tatrang Ny. II. 523, Hétfalu Ny. XVI. 527) — rom. *nărav*: mos, consuetudo, gebrauch, gewohnheit, mores, sitte, libido, protervia, muthwille, caprice, eigensinn, frevelmuth (Lex. Bud.) *nărăvos*, durus, asper, incultus, crassis moribus, rudis, roh, grob, ungesittet, ungebildet (Lex. B.) v. sl. v. *nravă*: mos, modus, consuetudo etc. După Edelspacher forma *nerávás* ne îndrumă l cuv. fundamental **neráva* carea nu e copia formei rom. ci a formei cu finală -a slava (Nyk. XII. 107.) Aceasta formă ar fi *narava*, nu știu însă de unde a împrumutat-o, asta după cât știu eu nu există în l. slavă (v. Miklosick Etym. W. *norvu*.) Atât forma cât și noțiunea și teritoriul în care obvine cuv. *ne-ávás* ne spun că acesta e luat de la români. Că ciangăii dig Hétfalu din rom. *nărav* nu au format adjectivul *neravos*, ci *nerávás*, ne-o putem explica prin influința altui cuvânt terminat în -ás d. e. *giresávás*, *frekturás*, *ákciás* etc.

Nerod 1. prost (ciang. Mold. Ny. III. 3. X. 204) 2. dirj (ett. Braşov Hétfalu Paul Király) — rom. *nărod*: stultus, amens, demens, delirus, fatuus, insanus, vesanus, mente captus, nährisch, verrückt wahnsinnig, irrsinnig, muthwillig, ausgelassen (Lex. Bud. Barcianu.) Cuv. e de origine slavă. (Miklosich Etym. W. *rodu*) împrumutul l'a arătat Szarvas (Ny. III. 3.) după el Edelspacher (Nyk. XII. 107. și B. Munkácsi Ny. X. 204.)

Netentok (etentók, etentok, letentok, *netentok*) Săcuime, Kriza, Györffy Iv. Kiss, etc. Háromszék Vadr. Mih. Kiss, Erdővidék Ny. VIII. 188. etc. Braşov Hétfalu Ny. XVI. 527, XXI. 528. Király Paul) — rom. *nătântoc*: maladroît, gauche, stupide, obstine, einfältig, plump, linkisch, tölpelhaft, ungehobelt, (Cihac, Barcianu.)

Neteró (ett. Csik Ny. X. 90, Mold. ciang. Ny. X. 200, *nedro* etc. Braşov Hétfalu Ny. XXI. 528, Paul Király) — rom. *nătărău*: bégau, niais, dadais, sot, tölpel, der alberne kohl (Cihac, Barcian.)

Nódica (ett. Braşov Hétfalu Paul Király) — rom. *nojită*: riemenchen, schmales bindchen, bundschuhriemenchen, (Lex. Bud. Barcianu) < sêrb croat. *nozica*. Schimbul *z = d* e foarte probabil nu s'a întimplat în urma unei schimbare sonetică ci sa produs în urma unei alte influință carea nu fu alta decât cuv. rom. *nod-* (innod-) = lat. *nodo*.

Nomilódik (Ciang Mold. Nyr. X. 204) — rom. *num-* (*numesc. numire, numit*); nennen, ernennen, benennen. *a se numi*: sich benennen (Barcianu.) De formațiune maghiară continuativă. Împrutul 'l aflăm și la Bernád Munkácsi Nyr. X. 204 (aici ital. *nomi* e croare.)

Nótin (Săcuime Kriza) — rom. *noatin*; agneau, poulain, pouliche etc d'un an, das zweijährige schaf (Cihac, Barcianu) *anoatin* < lat. *annotinus*.

Nunta (ett. Braşov Hétfalu Vadr. Ios. Rozsondai) — rom. *nuntă* hochzeit (Lex. Bud. Barcianu) < (maced. rom.) *nuntă* pl. *nunți* (< *numți*) < lat. *nuptiae* (singularul *nuntă* e probabil deducțiune din plur. *nunți* ear nu corespunzătorul cuv. *nupta* după cum crede Cihac și Edelspacher.)

Nyám (ett. Arad Nyr. XVIII. 283. B.-Hunyad Nyr. 23, Aranyosszék Mihail Kiss. Turda Nyr. XVIII. 95. ett. Braşov Hétfalu Paul Király), *nyámság* (Aranyosszék Mihail Kiss) — rom. *neam*: natio, gens, populus, genus, stirps, familia, propinquitas, cognatio, consanguinitas, gentilitas (Lex. Bud.) nation, gent, peuplade, race, genre, espèce, famille, lignée, generation, parage, parenté (Cihac). Maghiarul *nyám* e copi cuv. *nem* (Cihac, Alexi) carele în forma romanisată ear a ajuns la noi în unele dialecte (vezi Nyr. XVIII. 283. Ion Steuer.)

Nyégra (ett. Braşov Tatrang Nyr. II. 523) — rom. *negru* fem. *neagră* (dial. *niegru, niagră*). = lat. *niger, nigra* (Epel-spacher Nyk. XII. 107.)

Nyegoca. La pag. 23 din Nyr. tom X. găsim un comunicat din Bánffy-Hunyad *nyegrucza* = „lucruri de casă.” Aici trebuie să fie eroare. Cel ce le-a comuni-

cat de sigur a auzit *negoața* carea corăspunde cuv. nostru *nyegoca*.

Nyegócás, nyigócás (Săcuime Mihail Kiss, lângă Nyárád Nyr. VIII. 281) — derivatul cuvintului *amintit*.

Nyেকেসা (ett. Csik Nyr. X. 30.) — substantiv format din cuvintul *nyেকেসil*.

Nyেকেসál (*nyেকেসál, nyেকেসil*) 1. *nyেকেসál* necăjește ett. Cluj Acaț Bodor Nagy-Ida, ett. Szólnok-Doboka Kudu Béla Rácz), 2. *nyেকেসál, nyেকেসál* ar face ceva și nu prea. (Csik-Várdosfalva Ioan Péter, Csik-Rákos Andrei Dobos), 3. *nyেকেসál, nyেকেসil*: se necăjește (ett. Braşov Paul Király Hétfalu Nyr. II. 523). — *nyেকেসálód-ik, nyেকেসálódik* (Săcuime Nyelvör VIII. 515. Turda Francisc Kanyaró, ett. Csik Iv. Gyórfy, ett. Treiscaune Uzon L. Frdélyi, ett. Hunyad Arpad Bordeaux, ett. Szilágy L. Bereczky) — rom. *necăjesc, -ire, -it*: 1. adfligo. anglo. vexo; tribulo, cruccio, incommodis adficio, 2. magnam operam do, ernatum adhibeo, frangor, enitor, (Lex. Bud.) Cuvintul e de origine slavă (Cihac) v. Nyk. XII. 107. Edelspacher.

Nyirásza: mireasă (v. Nyr. XXII. 389.)

Nyirely; mire (t. a.)

Nyirestye (Moldova Klézse Nyr. V. 89) — rom. *miriște*: stipula, stoppel (Lex. Bud.) Acesta ne îndrumă la dialect. rom. *mniriștie* (v. *mire, mireasă, mnire, mnireasă*.)

Nyivelesz (Ciang. mold. Nyr. IX. 453. X. 204) — rom. *nevoies*: miser, miserabilis, infelix etc. Cuv. *nevoies* e luat din l. slavă și e format cu sufixă maghiară ș. Deci ciangăul *nyivelesz* corăspunde cuvintului *nyavalyás* a cărui rădăcină e una și aceiași cu rădăcina cuv. *nevoies*.

Ográda (Ciang. mold. Nyr. X. 204.) — rom. *ogradă*: clos, enclosed, cour (Cihac.) Cuv. de origine slavă v. sl. vech. *ogradă, ograda*: sepes, septum, hortus.

Óprú (fel-): „felsilt” (ett. Braşov Tatrang Nyr. I. 476) rom. *opr-* (*-esc, -ire, -it*); prohibeo, inhibeo, veto, interdico; Lex. Bud. v. Nyk. XII. 109. Edelspacher

Orda (*órda*) **úrda** (ett. Cluj Szucsák Nyr. XVIII. 577, Kalotaszeg Paul Király, Săcuime Bonedek Csaplár, Nyr. II. 556, Iv. Győrffy ett Udvarhely Nyr. III. 512, ett. Csik Arany-Gyulai N. Gy. I. 123, Csik-Madaras Nyi. XX. 144 ett. Braşov Bácsfalu Nyr. 564, Bucovina VI. 525.) — rom. *urdă*: fromage mou, sêret, caseus secundarius, vulgo, gramia, ziegenkässe (Cihac. Lex. Bud.) V. Nyk. XII. 11. Edelspacher. Din l. sîrbă a trecut în cea română v. sîrb. croat. *urda*: lait caillé (boh. *urda*: petit lait de brébis.) Cuvîntul *orda* lătit în Ardel și Bucovina trebue deosebit de cuvîntul *urda* lătit în ettul Hont ținutul Kővár („corasta” Nyr. XVI. 574.) care e luat de-a-dreptul dela slavi.

Orczok (*ország*) (Săcuime Tsz., Nyr. VIII. 516, Mihail Kiss, ett. Ciuc Nyr. X. 90, ett. Háromszék Nyr. V. 90. ett. Udvarhely Olasztelek Nyr. XIII. 578.) — *orșic*: palonnier (Cihac) v. polon. *orczyk* (germ. *ortscheit*.)

Ort (*art*), „un *art* de raci” = 25 raci (Săcuime Kriză) — rom. *ort*: le quart d’une monnaie, le quart de 100, *un ort de raci*, 25 écrevisses (Cihac.)

Pacil (*pecil*, *pecél*) (ett. Braşov Hétfalu Nyr. IV. 556. XVI. 575. Tatrang Nyr. II. 523. Bucovina Nyr. VI. 525). — rom. *pac-(-esc, păcire, păcit)* = lat. *patior* cu formățiune maghiară.

Pakulár (Săcuime Tsz. etc. v. Ny. Sz. și Tsz.) — rom. *păcurar*: schäfer, schafhirt (Lex. Bud.) = lat. *pecuarius* (*pecorajo* ital.. *pecurararu* calabr. etc.) Cu dissimilare roinfluențândă maghiară (Nyk. XII. 106. Edelspacher.)

Pakura (ett. Braşov Bácsfalu Nyr. III. 564) rom *păcură*, wagenschmiere (Lex. Bud. Nyk. XII. 111. Edelspacher.)

Palacsinta (*pelacsinta* ciang. mold. Nyr. III. 2., *placsinta* Erdélyi) — rom. *plăcintă*: t. a. (= lat. *placenta*) V- Nyk. XII. 108. Nyr. XXI. 414.

Palajás (ett, Braşov Tatrang Nyr. II. 522) *plajás* (Ared Nyk. XII. 108) — rom. *plăiaș*: montagnard, garde des frontieres (Cihac) v. Nyk. XII. 108. Edelspacher.

Panusa (ett. Szatmár Patóháza Nyr. XIX. Zilah, Nyr. XIV. 431. Szolnok-Doboka Ion Muzsi Malom, Câmpie Ștefan Hegedüs) — rom. *pănușă*: die hülle vom kukuruz-stängel (Lex. Bud.)

Papusa (Săcuime Iván Győrffy, ett. Treiscaune Nyr. III. 574. V. 90. etc v. Tsz.) — rom. *păpușă*: fasciculus (Lex. Bud.) Cu privire la originea acestuia vezi Cihac. Diet. I. 193, II. 243.

(Va urma.)

Trad. I. C. Pop.

AMICUL NEVESTEI.

(Novelă.)

De Francisc Herczegh.

I.

După absolvarea academieii orientale din Viena dl. Litvay sê rentoarsă acasă unde fu primit cu aceea atențiune cu carea ne-am obicinuit a primi pe toți aceia cari au, sau cel puțin pot avea a face cu afacerile esterne. Resultatul acestuia nu fu altceva decât că candidatul à-la-

Bismarck trêbui să facă în mai multe locuri visite. Între altele fu silit a visita și pre al doilea vecin din acel hotar dl. Czoboly unde trâbui să meargă călare căci drumurile erau foarte miserbare.

Suindu-sê pro cal 'și luă direcțiunea cătră castelul Czoboly. Ajungând în păduricea de acaji ce sê estinde din sus de castel, de-o dată obsarvă un cap de co-

pil blondin arătându-se dintre tufișele dese ce erau pre lângă drum.

- Stăi, nene, stăi!
- Bine ești tu nepoțele?
- Eu 's fetiță nenisorule!

Din șanț eși o fetiță de domn nu mai mare că de noauă ani, dar destul de isteată.

— Eu sum Sara Czoboly tu unde te-ai pornit?

- Chiar la tatăl tău!
- Rădică-mă în șea ... călăresc eu de multe ori cu nenea Gyuri ..

Tinărul rădică cu mare băgare de samă copiluta în șea și porni în paș cătră parc.

— Dacă voiu crește să știi că husar are să fie din mine, zise Sara Czoboly prietenului nou câștigat.

— Cum să fii husar! Doar ești domnișoară!

Fetița surisă în mod scéptic.

— Acea nu face nemică nenisorule. Dacă mă voiu îmbrăca în haine bărbătești atunci eu încă 's chiar așa un fecior ca ori care altul ...

În castel însă 'și sfărmau capul că unde poate fi copila. Ce azi demineață a dispărut, a fugit din naintea pedepsei ce o aștepta căci nu sē purtasē chiar bine a tăiat năframa de mătasă a mumei sale cu foarfecele zicēnd că face din ea năframă de dantele ... De sine sē 'nțelege că în onoarea noului oaspe i-au ertat pedeapsă.

De aici încolo prea adese ori sē întâmpla, că Litvay sē întrepusă pentru mica sa amică — carea în apacături întrecēa pre ori care fecior — dacă aceea vinea în conflict cu regulile casēi Czoboly. Ba odată în o zi de primavară un copil de țeran fugea din ruptu! capului în curtea lui Litvay aducēnd epistola dela Sara. Era o epistola scrisă cu ortografia copilelor de noauă ani și cu litere cam de mărimea unei cap de vrabie.

«Dragă cumetre Litvay!»

«Haina cea noauă vinătă mi-a căzut în silvoită, și maicuța nu știe încă de treaba aceasta, și dacă mama n ști,

atunci capēt ce e a meu, pentru aceasta vezi de vină dup' olaltă ...»

O jumătate de oară mai târziu Litvay călărea repede și cu surisul pre buzē cătră castelul Czoboly bucurându-sē foarte că a ajuns încă la timp înainte de ce judecătoria momentană ar fi enunțiat judecata asupra faptei micuței Sara.

Dacă tinărul sărea din șea în curte, fetița îi grăbea înainte întrebându-l:

— Ce mi-ai adus cumetre Litvay? (Tot-de-a-una i-a zis «cumetru» dar nici azi nu sē știe pentru ce.)

— O portocală, cumetriță ...

— Haide numa 'n lăuntru, știu o cântare noauă.

II.

Mai mult silit de tatăl sēu, decât de propria ambițiune Litvay primi un post la consulatul suprem din Constantinopol și în decursul celor opt ani cari i-a petrecut în Turcia numai foarte rar vinea acasă. Când însă bătrînul sēu tată muri, Litvay fără a șovăi cât de puțin abzisă de cariera pre cărea înainta numai cu iuțimea unui nuleiu.

Sezînd acasă, la moșia sa singuratică o jumătate de zi 'și adusă aminte și de familia Czoboly, lăsă să prindă și porni spre castel.

— Ce mi-ai adus, cumetre Litvay?

'L întrebă la poarta castelului o muere tinără îmbrăcată în haine roșie.

— Tu ești Sara?

— Apoi cine alta! Așa dară că am crescut și eu?

Cu surisul pe buzē îi întinsă mâna lui Litvay. Eacă din copiluta cea mică cu capul blondin, sē făcu-sē o față mare, brunetă, ba chiar și fisionimia i-s'a schimbat, numai ochi cei suri și focși erau tot cei vechi.

— Ce mi-ai adus cumetre?

— Ți-am adus o ladă mare plină de mărunțșuri turcești.

Mai târziu, când ședeau la olaltă cu dna Czoboly în salonul cel mic, Litvay începu a fantasa în cătva.

— Când te ved cumătră, c. ede-mă, 'mi vine jelo că am îmbătrinit așa de taro.

— Nu ești tu așa bătrîn, Litvay! Cel mult trei zeci și șasă sau trei zeci și opt dacă ai!

Fața urită dar blândă a lui Litvay se întristă. Era numai de trei zeci și doi de ani!

După câteva săptămâni earăși erau prieteni intimi cu el ca mai de mult, dar Litvay observă că Sara nu are voia cea veche. Era tăcută, tristă și adeseori chiar prea blândă. În genere întreagă casa era foarte liniștită și tăcută; bătrînul trăgea din pipă fără nice o voiă, bătrîna ședea la measă cu ochi plânși.

— Ce-i aicea? Tu ai ceva năcas Sara? Nu te mai încrezi în bătrînul teu cumătru?

O întrebă odată lângă piano când erau numai singuri în chilie. Fata se uită confusă apoi după o pauză lungă 'și pusă mîna pre umărul amicului seu. Șovăia, se lupta cu sine, dar înainte de ce ar fi putut ajunge la ceva hotărîre, sângele îi sări în cap... Apucă iritată căputul lui Litvay și 'și aruncă cū patimă capul brunet pre umărul aceluia.

Ce-i cu tine Sara? întrebă cumătrul uimit.

— Așa nu mai poți trăi, așa nu se mai poate!

— Așa dară tu ești amorisată?

O găci. Era amorisată, 'și perdu-se mîntea... Bătrîniile nu că voeau să audă că fîca lor să fie nevastă lui Alexandru Kemény, ear ea nu putea trăi fără de acela, sau chiar dacă ar putea, nu vrea... Aceasta stare a lucrurilor era deja veche, era de un an de zile.

— Alexandru Kemény?

Litvay 'l cunoaște bine. Era un om încrezut, îndrăsnof și gol, după carca nebuneau femeile din aproape întreg comitatul, dar căruia Litvay nu i-ar fi concredzut nice vișla, de cum pre iubita lui cumătră.

Câteva zile mai târziu i-au adus o epistolă dela Sara.

«Nu am pro nime, în cine aș avea atîta încredere ca în tîno... Tîe 'ți

mărturisesc, că așa nu o să mai pot suporta viața. Dacă 'ți iubești cumătră, fă ceva pentru ea căci altcum nu o se am încătrău ci voiu fi silită a cere sfat de la desperarea în care mē aflu.»

În urma acesteia Litvay avu lupte mari cu bătrînul Czoboly. Ît spusă că amorul e chiar așa ca religiunea. Dacă 'l persecutează, trece în nebunie. Ce voîți cu Sara? Nu vor concede doară ca să devie nefericită?... Amorul e chiar așa, ca credința: cine nebunește după ea acela se poate blăstăma după dogma sa propriă, dar nu se poate mântui după religiunea străină impusă aceluia.

Doauă săptămâni mai târziu primi Sara pre Litvay cu ochi focosi și suris dulce.

— O scumpule, dragă cumotre! Cum te iubesc!

Cumătrul suride supărat.

— Afară de Alesandru Kemény mai are cineva loc în înima ta?

Jumătate e a ta și încă nu cea mai mică jumătate... El 'mi va fi soț, tu amicul bun și nobil.

După aceea au ținut nunta.

III.

— Cum vorbești cu mine? Ca cu o sêrvitoare?

Soțul nu rēspunde. Face din umeri și la aparință continuă cu cetirea revisitei ce avea în mână. Acest discurs se părea că nu mare plăcere-i făcea. Soția 'și mușca buzăle.

— Să vezi că mē duc de la tine.

Aceasta a zis'o numai ca să vadă ce influință va avea amenințarea ei.

— Dute! Nu mē doară capul!

Privirea li-se întâlne. Nu ceteau decât ură rece din ochii lor. Astfel de casuri nu erau rari între dinșii. Ba în timpul din urmă era destulă o privire o mișcare ca să isce între dinșii ura nepusă și neexplicaveră.

— Rēmăi cu Dzou, Alesandre! Șe nu 'ți pară rēu.

Eși afară din casă și se repozi prin grădinița mică. Acum nu mai vedea, nu

mai auzea nimică; era cuprinsă de un necas mare și se compătimea pre sine.

Unde să meargă acum? Mămă-sa locuște în stângă, chiar în capătul orașului; în dreapta e riul. Luă calea spre riu. Nu voi a-se ucide -- era mult mai fricoasă -- dar când i era inima plină de mânie și necas îi cădea bine a-se răzima de grătarul podului de lemn și a privi în apa neagră, gândind că oare ce ar face Alesandru dacă totuși s'ar arunca în unde...

Nu se potu însă opri pre pod căci umblau foarte mulți. Trecu deci în grădina tinăra carea au aranjat'o în primăvara trecută pre țermul riului. Când ajunge 'n capătul grădinei, deodată se trezește față 'n față cu Litvay. Nu se văzuseră de mult, cumătru încă locuia acum aici în capitala comitatului, dar dupăce obsărvă că Kemény nu 'l prea place, numai din când în când mergea la dînșii. Acum chiar pornisă la preumblare de sara carea ca feciorii bătrini o facea regulat în fiecare sară.

— Ni-i tu ești Sara?

— Eu sum...

— Și așa ușor îmbrăcată? Griji căte vei răci!

Sara surisă trist.

— Tu la toate te cugeți bunul meu cumătru!

Apoi poate în urma unei coalițiuni de idei unică 'n feliul său se întrebă fără voia sa.

— Pentru-ce nu se însoară oameni ca acesta?

Foarte mulți 'l întrebau pre Litvay că pentru ce nu se 'nsoară. Unul fiecare presimțea că în inima aceluia este o porțiune mare de fineață și simț familiar.

— Da dă! Pentru ce nu se 'nsoară oameni de aceștia?

— Aceea încă 'și are cauza sa. Dar acum dute acasă la bărbatul tēu, eu te voiu petrece până la poartă...

— Ba, ba!

Litvay se uita dumerit la Sara.

— Cumătră, nu cauți prea bine!

Sara 'și lăsă ochii 'n jos și confusă

adia cu mēnă-i mănusată gulerul căptușit a lui Litvay.

Ascultă mă Litvay, începu ea cu frică, ... dar nu potu continua ci 'și lipi cu patimă fața de gulerul moale a căputului lui Litvay.

— Oh Litvay ce nefericită sum eu! Așa nu mai poți trăi!

Eară-i necas cu Alesandru? Nu te necăji tu așa tare... Vino, te voiu împăca eu cu dînsul...

El avea încâtva praxă întru facerea de pace între soții sfădiți, dar de astă dată nevasta era foarte dirjă.

— Nu ajunge aceea nimică! Să mă împăc cu el, ca preste vre-o săptămână ear să iau lumea 'n cap? Nu! Odată trebuie pus capăt acestei stare nesuferibilă. Voi nice idee nu aveți ce lucruri se întâmplă la noi... Dacă aş sti că bărbatul mă iubește, i-aș ierta și chiar bătaia ce ar pune-o pre spatele mele... Dar nu mă iubește! Știu că nu-i mai trebuie...

Luându-se la braț au mers mai departe și Litvay asculta cu mare groază ce-i povestea nevasta despre bărbatul ei.

Doauē zile sau sfătuit asupra viitorului Sarei. În urmă bătrina Czoboly enuncia rezultatul că acum și ea e învoită ca Sara să se despărțască de Alesandru, ceea ce Sara primi cu lacrimi de bucurie.

— Ear voi fi liberă. Mergem ear la moșie și toate vor fi ca când eram fată.

— Toate așa vor fi flea mea!

Și nu vom fi sînguri căci Litvay ne va fi apărătorul nostru... Litvay unicul amic adevărat al meu.

Cu ochii plin de lacrimi aruncă o privire atât de blândă asupra lui, încât Litvay începu a simți ceva foarte șod în inima sa. Era plin de bucurie că Sara ear va fi liberă, dar fără de știrea lor totuș cercă pre Kemény ca să mai facă o ultimă probă a-i împăca, sau mai bine ca să-și liniștească pre deplin conștiința sa, căci presimțea el bine că rezultatul dorit nu 'l va obțina.

Visita lui avu un rezultat destul de curios. Kemény a cărui inimă ora deja plină de necas și amărăciune, după cele

dintâi vorbe îi făcu cele mai pătimășe imputări lui Litvay care văzu că 'l ofensază greu.

— Nu te pricep că ce vrei cu mine?
Kemény risă cu hohot.

— Eu destul de chiar vorbesc, de cumva însă atâta nu 'ți e de ajuns voi fi și mai chiar.

Litvay 'l pricepu că ce cugete are și văzu că nu-i poate denega aceasta plăcere amară.

IV.

A douăzi sara dna Czoboly intră iritată în chilia ficei sale. Sara, carea fu atât de fericită cu gândul despărțirii, azi era foarte iritată și distrasă, ear după prânz se plânsă că o doare capul.

— Sara, auzi pentru Dzeu... ce s'a întâmplat.

— Ce s'a întâmplat?

— Chiar acum am auzit că Litvay s'a duelat cu Alesandru!

Tinăra noastră trebui să se prindă de measă ea să nu cadă jos, ear fața i deveni albă ca păretele.

— Nu te teme Sara! Litvay e greu rănit dar nu va muri... Bunul Litvay pentru tine s'a luptat.

Sara grăbi a-și cerca pălăria zicend:

— Merg la dînsul!

Mumă-sa nu o reținu. Ea încă era foarte iritată. Află de foarte natural că fica s'a nu pune pond pre regulele bunei cuviințe ei ascultând de inima sa grăbește la patul apărătorului său.

Sara însă grăbi cu pași repezi cătră locuința bărbatului său. Când ajunsă acolo era deja întunerec. Deschide ușa pășeste înaintea bărbatului său, apoi fără nici o vorbă cade în genunchi. Kemény mișcat făcu din cap și o adia lin pre frunte.

— Și totuși ai venit, Sara?

— Am venit. Alesandre!

Sara se răscoală apoi la sînul soțului său. Fața-i era palidă. Trupul încă i tremura de spaimă.

— Oh, bine că trăești, bine că nu ți-s'a întâmplat ție nimică!

De azi înainte doar vei fi mai înțeleaptă? Altecum nu tu ci Litvay fu cauza la toate...

— Da! El fu cauza la toate...

— El a și aflat ce i-s'a trebuit și de azi înainte nu mai trece pragul casei noastre...

— Nici că l-aș putea suferi de când știu că a voit a te ucide! Pre tine! pre tine!

De aici în colo ei au trăit în pace (până la proxima scârbă). Litvay, a cărui braț puscat se vindeca numai foarte pe încetul și carele prea bine i-a știut profeți amicului seu schimbarea timpului încă multă vreme, a câștigat o învățatură prețioasă; a învățat că: muorea nu e capace de amicitie adevărată. Bărbatul știe fi soț iubitor și amic bun în o persoană. Aceste două simțeminte în inima femeiei de-odată nu au loc.

Trad. I. C. Pop.

POESII.

(Iosif Bajza.)

SUSPIN.

(Sóhajtas.)

În trecut ești fără bucurie;
Viitor ai fără de speranțe,
Patria mea, ce te gați de moarte
Pentru tine, în vîrs al meu sânge.

Cântul meu pe tine te deplîngu,
Pentru tine 's plin de întristare,
Sub norul tău întunecat foarte
Viața mea e numai o plînsitoare.

Nici o stea nu s'a răscoală încă.
Carca după o așa groa luptă

Între abis și grôzave unde,
Să te poată scoate la țermure.

Tu care ai făurit inima
Și în dînsa ai plântat simțirea,
De a iubi și a să ști aprinde
Pentru a s'a : *patriă, națiunea !*

Tu, caro cu-a ta putere mare
Croești hotar și faci tot ce îi lege,
Doamne ! Tu, al tuturor tată
Trămite-ne, rază de speranță.

CĂLUGARIȚA.

(Az apáczs.)

Flacără îmi arde peptul
Flacără nespūsă,

Patimă, 'mi-e moștonitul,
Mare și nêstinsă.

Dar of ! a 'chinului mare,
O cerule 'nălțat !
Ce sufăr, eu a-vê spune
Oh nu-mi este ertat.

Nici atunci n'aș spune dacă
M'ați chiar și îngropa,
Căci greu jurământ mă leagă
Și mi spune a tăcea.

O ceriule, minte mare,
O 'ndurăte, te rog
Stînge-m' focul esta mare
Ucide-mă de loc.

Tr. I. Pop.

LEGENDE GEOGRAFICE.

Acestea se nasc mai cu samă despre producerea dealurilor, căci lumea măestoasă a aceloră ne pune în mirare sau născut fiind acolo sau călătorind chiar numai pre acolo. O minte naivă, copilărească mi-să presintă în aceste povești dar tot odată și o moștenire sipirituală carea încă 'și are prețul său.

Iacă cum 'și esplică poporul lapic modul de naștere a patriei sale miraculoasă: zice că când a făcut Dzeu pămîntul, Sătanei nu i-a plăcut acest op măret și și-a propus a-l strica. Redică deci o stîncă uriașă ea să sdrobească pămîntul cu ea. Archangelul Mihail însă întocmi lucrul astfel, că piatra căzu în mare. S'au cutremurat valurile aceleia și improșcând malurile sfârticate s'a revêrsat preste tot ținutul. Din bucățile mai mici s'au făcut apoi diferitele sinuri mai mari și mai mici. Stîncea cea mare acolo era în mijlocul mării, goală și fără de vegetațiuni până când s'a îndurat și asupra ei bunul Dzeu, de i a dat viață și s'a făcut și pre ea muschiu, iarbă și altele.

Aceasta e peninsula scandinavică de azi cu stâncele sale pleșuve, cu insulele, lacurile, brădetul și paserile minunate ale ei. După Paszlavszyk¹⁾ aceasta poveste numai acela o poate pricepe cum se cade pre care la purtat soartea prin acele părți — precum și acela care știe că nu de mult, doară chiar la începutul timpului istoric dela sinul finic până la marea albă se estindea un ram de mare care ținea astfel despărțită întreagă Scandinavia de pămîntul curat al Europei, sau că partea sudică a peninsulei de azi, *Scandia*, nu e altceva decât o insulă care cu timpul s'a împreunat cu uscatul spre nord.²⁾

În Norvegia se zice despre stîncea Manden că a fost oarecând cavaler caro oarecând a iubit pre o fată cu numele Lakö și în focul seu o luă la goană dar

¹⁾ Vezi Természettudományi Közlöny 1 79 129-130.

²⁾ H. Guthe: Lehrbuch der Geographie 1872. pag. 378.

fratele mai mare a fetei, Torghatten luă pre sora-sa în apărare. Cu săgeată îi găuri palaria ear soarele care tocmai răsărea îi făcu pre toți trei stâncă de piatră. Stânca Torghatten și azi e găurită. Obiect de poveste poate fi și Siv-Söstre sau «cele 7 surori» un grup de munți în Scandinavia carele sã află pre insula mare numită Alsten. ¹⁾

Slavii din Montenegro ne povestesc că când a preserat Dzeu munții pre pământ, de-asupra țării lui i-s'a spart sacul, pentru aceea i-a rămas atâta munți.

Pre cel mai înalt vîrf a muntelui de preste 2000 metri numit Hatuszan de pre insula Quelpart în Corea, și-au stîmpărat setea cei dintâi trei oameni. ²⁾

În valea Arno din Italia sã află stînca dracului (Sasso del Diavolo) pre carea după legendă, ³⁾ a fost atăcat cel necurat pre St. Jon Gualberti. Lăsându-și în prăpatie urmele unghiilor sale.

În Dania este o stîncă în carea sã poate bine observa urma unui trup omenească legenda poporului de acolo ne spune că acolo s'a fost odihnit oarecând Sterkodder un erou danez străvechiu pe vremea regelui Ingzald.

Urma piciorului Mohamed o păstrează în un mecat de pre țermurul Nilului în o bucată de stîncă și cu ocașiunea sărbătorilor emiri și șeicii o poartă cu mare ceremonie în jur. Mai arată încă o urmă de-a profetului și în mecatul în care sã încoronează Sultanul în Constantinopol, despre aceasta zic că când a ajutat la edificarea Caabei din Mecca atunci i-a rămas urma piciorului în piatra pre carea a stătut. Aseasta piatra la început fu a vistăriei Egiptene, mai târziu a ajun în mâna sultanilor Ozmani și Mohamed punându-o în ramă de argint o pusă în păretele mecatului ejubian.

În Siria și Hindostan mai arată încă cel puțin 10 urme de aceste, despre cari

¹⁾ Hermann Otto, Az éjszaki madárhegyek tájáról 1883. 903.

²⁾ Földrajzi közlemények 1893. 261.

³⁾ Rundschau für Geographie XIV. 247.

cred că-s de-ale croilor mari sau de ale strămoșilor. Mai tipică e dintre toate aceste urma (Sripada = picior sânt) carea sã afla pre virful Samanala din insulele ceiloniașe și carea e foarte mult prețuită, carea o vînd cu ajutorul vâcălaşului în părți mai mărunte ca și degetelo sã fie mai marcate și legenda legată de dinsa mai îndreptățită, aceasta fu de 1'58 m. lungă și aproape de 80 cm. lată; Budhaiștii zic că-i urma lui Budha, Mohamedanii că e alui Adam, Brahmanii că e a zăitătei Shiva, creștinii gnostici sunt însă de părere că Isus a lăsat acolo urma piciorului sãu; părerea celorlalți creștini divergează, — unii cred că e urma st. Toma apostolul, alții că e a eunuchului reginei Candaces din Ethiopia. Mohamedanii cred că de acolo s'a uitat Adam câteva mii de ani după Eva către Arabia unde era aceea, până când Allah s'a îndurat și i-a întâlnit ear. În Ceilon lângă Gongawelb mai arată o urmă de 63 cm. lungă zicând că ar fi a lui Buddha.

Cruciații au cerat în pământul sânt preste tot locul urma lui Isus; apoi cine caută voind a află, și află. Astfel în Eruusalim pre dealul pomnilor de oleu în mijlocul mecatului turcesc de acolo sã află o stîncă despre carea ne spune Stolz-Alban că o arată ea urma lui Isus, căci de acolo s'a rădicat la ceriu. Dacă urma în adevăr e aceea — zice călătorul german — atunci Isus a părăsit pământul cu fața spre nord, privind deci în aceea parte, în carea i-s mai mult lățite învățăturile. Mai de mult erau două urme dar a doaua s'a stricat, cea existentă încă e atît de neclară încât nice nu o poți crede de urmă. Mai înainte muhamedanii luau forme de pe ea în gips și pământ și vindeau peregrinilor. Nu departe, la părul Cedron, încă arată o urmă în stîncă carea ar fi urma unde a căzut Isus în genunchi.

Pre insulele Samoa sã află două urme, ambele de 1'9 m. de lungă; zic că acolo a stat Tulu dumnezeul când a des-

¹⁾ F. v. Hackländer, Reise in den Orient. 1863 I. 140.

părțit ceriul de pământ. În America nordică pre mărșinea lui Pipakőbánya este o urmă, carea o cred a fi de-al spiritului mare, — sângele bibolului care l'a mănecat acolo a curs pe stâncă și a colorat' o roșiu.

Prea desă 's și urmele de potcoave. În peninsula balcanică arată potcoava călului regelui Marho și a lui Soracz bulgarii de pre acolo în mai multe locuri ai stâncelor. În Italia lângă lacul Regius se redică o stâncă unde ne arată potcoavele semizeilor mitologici Castor și Polux, căci aici au ajutat tinerei republice romană contra regelui esilat Tarquinus Superbus. În Tirolul sudic este o stâncă cu numele Scheita de Mul. Aceasta, după legendă se zice că călătorul ostenit dacă din întâmplare rătăcind pre acolo 'și esprima dorința că să fie acolo sau acolo, fără veste 'l lua și 'l ducea unde a dorit. Așa a pătuit un cosas, pre carea, 'l dușe în mare sgomot și 'l pusă pre un nuc înainte casei sale.

În Tirol după o legendă, foarte răspândită în locul gletserului Marmolata oare când erau rituri înfloritoare, un econom de acolo însă în ziua de sântă Maria mare (15 aug.) a adunat fin pre acolo; atunci fiind că a adunat fin în sərbătoare a început a ninge și a tot nins până a acoperit tot ținutul de pre acolo și nu l'a îngropat sub munte de ghiată. Spre nordost dela Trient e lătită despre Lago Santo aceea legendă, că în acela cufundat un sat întreg cu biserică cu tot și că acesta când esundează inundează întreg Trientul.¹⁾

Lacul mic de Lavonc, se estinde în un rit preste a cărui posesiune se certară doi frați până în o bună dimineată au ajuns la duelat, când au mers spre rit ca să se lupte, în locul aceluia era deja lac. Suprafața lacului frumos Val di Ledro oarecând a ajuns până la vârful celor mai înalte dealuri pre a căror stânci poporul și azi crede a vedea verigele de fer cari și propunea naile când debarcau. În Grö-

den încă este un Lago santo, despre care se crede ca în locul aceluia oarecând a fost o mănăstire, dar după ce păstori de pre acolo au făcut o nelegiuire mare, de atunci mănăstirea s'a cufundat și în locul ei e lac. Lângă mănăstirea renderă isvorește un isvor cu o apă vindocătoare, despre care credeau cei din prejur că era liber de vipere, ba se credea că dacă ai numai o petricică din țermurul acelu isvor, ești asigurat contra mușcătorei de viperă s'au alte dobitoace periculoase.

Despre stâncile și petrele mari pre cari le-a cărat esundările de mai de mult a unor părae în șesurile îndepărtate popoarele slave și germane cred că acele au fost aduse acolo de draci sau uriași, căci o muncă nu numai zădărnice dar chiar dăunoasă pentru omenime după judecator, nu se poate atribui înțelepciunii Dzești.¹⁾ Piatră de aceasta categorie va fi și stâncă de 3—4 m. înaltă din mijlocul mecetului din Ierusalim: Omar. Aceasta după credința mohamedanilor atârână în aer și de desubt numai pentru aceea e sprijinită puțin ca să nu se spărie muerele de dinsa. Israelitii cred despre aceasta că aici a voit Avram să-șiucidă feciorul; că aceasta i-a fost sub cap patriarchului Iacob când a văzut în somn pre ângeri suindu-se la ceriuri; mohamedanii cred că pre aceasta piatră va ședea Mohamed când va veni la capătul lumii să țină judecata cea din urmă.

La a. 1870 au arătat Beduinii călătorului Palmer pre țermurul ostic a mării moarte nu de parte de gura riului Modisib o grupă de stânci cari din departare pare a fi o muere cu un copil în spate. Legenda ne spune că aceea e muorca lui Loth prefăcută în stâncă, — deși mai probabil ar fi a crede că stîlpul de sare e înalt de 20—30 m. și fu descoperit de Lynch pre partea ostisă a dealului de sare.

În Galiția la intrarea inferioară a scaldei Szcavnica este o stâncă în formă

¹⁾ Pre valea Someșului în Ardeal între Nasăud și Feldra încă este un părcuș care aduce când esundează petri (bolovani) mari din care cauza e și poreclită de «valca dracului» căci poporul încă crede că e lucrul dracului acolo. I. P. C.

¹⁾ Tirol és Voralberg. Az O. M. monarchia társaság képe 1893. pag. 88.

do om despre carea se zice, că oare când acel ținut era mult mai stâncos ca azi. Un econom goral a început a aduna la petri în pălărie ca să măntuească ținutul de ele, dar se usteni în aceasta muncă și ceru ajutorul sătanei. Acesta și veni și cât bați trei fu curățit locul de petri dar și el fu făcut stâncă de piatră și azi stă acolo ca dovadă că eu draeu nu poți face preteșug fără a 'ți lua răsplata.

Despre cei doi vulcani Popokatepete și Iztaccihuatl cred indianii mexicani că aceia erau o păreche de oameni uriași cari s'au făcut petrii căci au mâniat pre zei. Popokatepetl stă oblu în sus, lângă el, întins pre bara mortuară acoperită cu vâl alb «Mujer blanca» soția sa a carei păr atârână în unde la vale, din când în când se trezește din amețală, răsufă câte una și varsă foc și lavă pre guri. ¹⁾ Generalul Ochoa Sanches la 1892 a vindut muntele Popokatepetl și reuniunea carea l'a cumpărat a rădicat calea ferată pre acela pentru exploatare de piatră puicioasă.

«Cele șapte virgine» e numele celor 7 vîrfuri de stâncă cari es din riul Ren când apa e micuță, poporul germân crede că acele s'au făcut stânci în urma inimei rele ce au avut; ²⁾ fainic se rădică și stâncea Ilsestein la poalele munților Harz de trei părți încunjurată de munți cu păduri mari, în a patra parte ne presintă o priveștiște măestoasă spre vale și riul Ilse și spre Ilseburg pre vîrful acesteia se află o cruce de piatră. După legendă aceasta e o cetate pusă sub blăstem în carea locuște zîna Ilse carea în toată demineața se șcăldă în valurile răcoroasă ale riului Ilse; care au nenorocirea a-o vedea în un moment bine venit, pre acela l' duce cu ea 'n cetate și l' lasă după ce l'a încărcaut cu donuri. După o altă legendă acolo ședo zîna Ilse cu cavalerul Wostenberg sau despre împăratul germân Heinrich care a potrecut acolo în cetatea aceea cu zîna Ilse ceasuri împărătești. ³⁾

¹⁾ Hesse Warteg, Mexico 1890 pag. 190.

²⁾ Maszlaghy F. Rajna vidékén pag. 207 1874.

³⁾ H. Heine: Reisebilder 1. 54—55. 1887.

Călăuzul călătorului rusesc Prsewal-sky, când acela a călătorit în Asia mică, i-a arătat cam la 10 metri o mulțime de petri cam pe mărimea unui ou de găscă conținătoare de concrețiuni de pietri văroasă cari le scotea în mare măsură riul cu ocaziunea esundărilor sale. Originea acestora ni-o desleagă legenda orientală în modul următor: înainte de asta cu mai multe sute de ani când încă toți buddhiștii sânti locueau numai în Tibet, chanul mongolilor Chalka a năvălit acolo cu o ceată mare ca să jefuiască Lama de la Dala. Cei din Tibet cu ajutorul sântilor au esoperat ploaie de piatră pre asupra capului aceloră cari au ucis mulțime de inimici; chanul cu 16 soți ai sei totuși au scăpăt până la Illasa, a prins și pre unul dintre sânti și l'a dus cu el în Urga. De atunci (1604) și acolo locuște Lámá a cărui nume e marele Cuctucta. Ploaia de piatră, căzută pre capul lor, și az se află pre coasta nordică a dealului Taula prin ținutul isvorului Temesii.

Între Betlehem și Ierusalim se află dimbul Tantur pre partea ostică a aceleia se află pămîntul mazerei numit așa după mulțimea de petricele mărunte cari se află acolo. Legenda ne spune că Isus trecînd pre acolo a cerut dela un om ce sëmănă măzere se-i dee și lui; el îi răspunsă că imprăștié petricele; Isus fi zisă: seceră decî ce zici că sameni! și de atunci acolo nu vezi nici macar o buruiană, ci numai petricele ca mazerea. Printre piramidele din Egipt se află mulțime de petricele în formă lintei (numulith) despre cari grecii cei vechi ne spun că ar fi rămășițe din mîncărea lucrătorilor de piramide. Despre țevile de piatră cari se află la Constantinopol ne spune legenda mohamedană, că acele s'au rămășițele unor tunuri de aramă pre cari le-a transformat Allah la rugăciunea profetului în piatră, ca să nu poată face stricăciune celor credincioși.

Humboldt a găsit pre vîrful unui munte în valea fluviului Orinoco globuri de piatră de 12—15 m. în diametru cari atât de mică basă au, că cel mai mic

cutremur de pământ le-ar putea porni la vale. Dacă ar fi pre alt loc, ar crede omul că s'ar cărate acolo de mână ome-nească: după ce însă aceste globuri se află pre virful stâncelor de granit, modul formațiunii e a se cerca în natura petrișului. Minune că nu au legendă. Are însă legendă stânca carea întinzindu-se de la Insbruck către Nord amenință cu usurpare. După mit. aceea ar fi o muere au numele Hütl prefăcută în piatră care pentru aceea e prefăcută 'n piatră căci chiar cu aceea bucată de pâine a șters mánjala copilului seu pre carea a cerșit-o o muere sêracă și nu i-a dat-o.

Întinderea sinului de mare în Insula Veglia ni-o esplică legenda italiană în modul următor: Acolo oare-când era pământ roditor posesiunea alor doi frați. Când ajunsă treaba la împărțire, coale după seceriș unul dintre frați își măsura lui partea pre cum se cuvine, fratelui său orb îi măsura însă de pre fundul mertei înturnate cu fundul în sus; dar aceasta o observă cel orb și căzînd în genunchi ceru bătaia lui Dzeu asupra acestei nedreptate în urma căreia valurile mării au înghițit locul acela remánând numai partea celui orb carea pururea este verde și roditoare. În America de nord insula Sloop-Izland e poreclită de «corabia blăstămată» ceea-ce și corespunde, cu forma de barcă ce i-o dau și azi brazii seculari.

În California este o stâncă de granit cu numele El-Capitan în valea Yosemite; numele indian al acesteia este Tupakanula. Acesta fu domnul vălei înainte de aceasta cu câteva sute de ani când au venit acolo oamenii cei albi. El se îngrija de oamenii negri la pele ce-i formau poporul său. Odată se 'ntimplă, că veni Tiszaak zina frumoasă care îi fermecă inima aceleuia așa do tare în cât nu mai știea nimică decât numai cu ea avea de lucru și așa uitându-și a se îngriji de ploaie poporul începu a cadea în nefericire mare. (Pentru copii cei flămânzi poporul s'a îndroptat cu rugarea către zina carea singură s'a jertfit pentru ei și a dispărut dinaintea ochilor lui Tu-

tokenula. La aceasta s'a cropat pământul și apa binofăcătoare a văilor de sus s'a reversat preste sêménăturile însătate. Domnul vălei în supărarea sa, s'a ascuns, dar mai întâi-și-a întipărit fața în stâncă unde încă se vîd ochii cari caută cu sete zina dispărută și azi. ¹⁾

Spre sud dela Roma este «Trefontana» unde se zice că acolo a decapitat împăratul Nero pre apostolul Pavl și că capul sântului de trei ori a sărit în sus și în acelea locuri au eșit trei isvoare. Aceste trei isvora papa Pius al IX-lea lea zidit cu marmoră întru aducerea aminte. În Egipt ne spune legenda că fântâna heliopolis a isvorit la rugăciunea sântului Iosif când s'a refugiat acolo dinaintea lui Herodes. Azi e de câțiva metrii de afundă, așa de tare s'a adunat pământul lângă ea, apa însă fiind foarte bună și azi e foarte cautată. ²⁾ În Szner arată fântâna lui Moise: la marginea orașului este un rit de pământ roșietec în un loc un arbore de palmi acoperit cu ceva pământ, dela rădăcina acestuia se scurge un pârăuș micuț despre care se zice că ar fi isvorul ce la farmecat Moise cu toiagul pre sama poporului însetat. ³⁾

În Constantinopol este un isvor sânt în mănăstirea grecească din Balak, peștii ce se află în acest isvor sunt pe de o parte roși pre cealaltă bruneti. Poporul ne spune că când a fost orașul asediat (1453) un călugăr chiar frigea pești când i-au adus știrea că Constantinopolul a căzut în mâna turcilor. El a zis atunci că: mai ușor crede că peștii mei de jumătate vor înnota în apă, decât aceea, că orașul a căzut. La aceasta peștii au sărit din crastol și au început a înnota în isvorul apropiat. De aici se trag peștii cu două colori ce se află acolo, Hackländer transpune legenda acestor pești în claustrul San-ștefanian. Când Mohamed al II-lea a asediat Constantinopolul, mi-

¹⁾ Hesse Warteg, Nordamerika 136—7. Ill. 1870.

²⁾ Schachinger, Reise durch Italien nach Aegypten und Palestyna 1892. 27. 47.

³⁾ Gáspár F. Negyvenezér mértföld vitorlával és gözzel 1892. 137.

litariei au năvălit mănăstirea, un călugăr chiar frigea pești lângă fântână și se refugia în biserică, ear militarii au aruncat peștii în apă unde și azi înnoată atunci erau 7 acum numai 5 mai sunt.

Despre Traveling Mountaine în șirul de munți din Oregon, Cascade, se știe ca o specialitate geografică că-și schimbă locul ceea-ce altcum nu aparține legendeilor despre care după «Globus» a vorbit și «Földrajzi közlemények», (a. 1891 pag. 426—7.)¹⁾ Foarte acomodat pentru legende ca oarecând stâncele cântătoare.

Așa e Piedra-de-Carichena-pieia în America sudică lângă Orinoco unde a patrecut Humboldt o noapte: Despre acest deal se zice că e lucrul strigoaicelor căci dă ton de orgoane. Humboldt nu le-a auzit, dar după ce i-au spus-o persoane demne de crezut le-a dat dreptul. El o esplică aceasta așa, că stânca pe multe locuri crepată ziua se înferbintă la 40—50 grad, noaptea scade la 28 și așa ae-

rul ce iasă din ea prin cropăturile mici, dă ton așa de slab încât numai acela 'l aude caro 'și alipește urechia de stâncă.

Cam aceasta va fi dat basă și legendei egiptene veche despre stâncele cântătoare de lângă Thebais; dintre acestea mai chiar e a stîlpului Memnon despre care o inscripțiune veche ne spune, că Aurora cu degetele-i de roze, a dat ton fiului său Memnon, care ton l'au auzit în ziua a 13-lea a luni lui Pachon în anul al 10-lea al domniei lui Antonius împăratul roman. Schmarda ne spune că Strabo bătrînul fu destul de precaut a nu crede în cântul stâncelor dar Memnon tot-de-a-una era cu atențiune față de oaspeții înalti și la poftăle se producea cu artai mare; azi încă se întimplă câte odată că «fella» ascuns în sinul stîlpului cu rudă de fer scoate diferite tomuri din stânca de granit.

St. Hanus.

¹⁾ Reise um die Erde 1871. I. 95—6.

«COPILUL» ÎN CREDINȚA POPORALĂ UNGUREASCĂ.

(Traducere după originalul de Stefania Dorfler măritată Wlislöcki.)

H. Ploss în opul său de mare valoare, intitulat: «Das Kind in Brauch und Sitte der Völker» și edat în Lipsca la anul 1884, sacrifică numai câteva rënduri acelor datine populare unguerești, ce să referesc la naștere, botezul și la educațiunea copilului.

Autorul folosește de unic sorginte pe bunul nostru etnograf vechi: Csaplovics. La noi până la înființarea Societății (Reuniunii) etnografice unguerești, sau ocupat foarte puțini cu colectarea materiei relativă la «*cunoștința populară*». Nu ne putem dară mira, că pe acest teren aflăm puține date în opul amentit. În aceasta direcțiune femeile pot face mai mult, deoarece ele sunt chomate în primul loc a colecta materia necesară. Să

înțelege de sine, că muerile în «afaceri femeiești» să pot conțelege mai ușor decât bărbații.

Așadara pe terenul *cunoștinței populare* și femeile au o misiune oarecare; aceasta misiune s'o poate validita cu ușurătate fiecare femeia maghiară ce stă pe un grad mai înalt de cultură.

Dacă dară femeile maghiare ar colecta — după ținuturi — materia relativă la aceasta cestiune și apoi ar trâmite-o redactorilor «Ethnographiei»: cu ocasiunea iubileului milenar ar putea reprezenta o astfel de lucrare etnografică, care li-ar servi de un deosebit merit atât lor cât și poporului ungueresc.

În cele următoare voi comunica tot ce am putut compune atât din colecțiune

nile mele proprie, cât și din alte comunicate de până acuma.

Femeia în stadiul binecuvântat (grea) trebuie să lucre până în presara oarei nașterii, chiar ea și altă muiere liberă. Despre ceva cruțare nu poate fi vorbă. Cu toate acestea sunt unele lucruri, cari nu trebuie să le îndeplinească. Cruțarea în aceasta privință să refereste mai mult la copil decât la mamă. Muierei grele nu-i este iertat a jura ori a mărtorisi, și nice a participa la înmormântari — căci copilul s'ar naște mort. Să se rețină după potință dela somnul de zi, pentru că copilul moare de timpuriu. Nu iertat să se uită în morment, pentru că copilul devine palid; dacă, totuși s'ar fi uitat: să arunce în mormint o mână de pământ.¹⁾ Mai departe nu-i este iertata îndeplinii următoarelor lucruri: a arde foc în cuptor, a pânza, a trage teleagă ori a tăie lemne pentru că cu ocaziunea nașterii va fi nenorocoasă. Conform credinței populare din Kalotaszeg, muierea care culege cânepă va avea naștere timpuriă. Muierea se pare a deveni *necurată* dacă împrejurarea, că murând curechi sau crastaveți: aceștia se trică. Aceleia nu-i este iertat nice a plămădi (a face dospeală) pentru că nu se acrește.

Copilul devine pleșuv în cazul, când femeia fură poame, și mai ales bostani; acela va deveni peros la cazul, când muierea va atinge cu piciorul căne ori mătă, sau când mânăcă agrișe și căpsune. Dacă ea va porta în șurță legume boboase, copilul se va umplea de bube necurabile. Nu-i este iertat a umbla și a să atinge nice cu sânge, pentru că copilul căpăta pete roșii.

În Ungaria de sud, muiere care acată rufe spre uscare, ori doară din acest motiv trece peste vr'un gard ori preste un fier de plug, sau calcă în apă stătătoare: va naște copilul întors. Dacă taie lemne pe prag, copilul devine ghebos și crește foarte anevoios.²⁾ Să nu privească nice la ochii unui animal mort, pentru că

copilul său va căpăta dorere de ochi sau se va naște orb. Dacă va bea din un hârb sau din alt vas stricat, copilul va deveni strâmb (schimosit de gură.)

Nu-i iertat a arunca în femeia grea nice cu flori etc. pentru că copilul va căpăta pată chiar în acel loc, în care a fost atinșă mamăsa cu obiectul respectiv. Muierea grea se îngrijește de cu bună vreme despre o naștere ușoară. În scopul acesta ea postește Marța și Sâmbăta; Sâmbăta trebuie să se pună pe prag călărește și dacă va face-o aceasta în toată Sâmbăta: va naște ușor.

Mulți bărbați pun — în decursul stadiului binecuvântat al muierei — sub pat o săcure desfăcută de cătră olaltă, adică coada deosebit de săcure. În Kalotaszeg, ca să devină nașterea ușoară atârnă de o ață de pâr da asin sau de capră un cui — firește după ce ața a stat în secret 24 oare sub fața pistolului — care îl așază la patul muerei îngreunată.

Mai departe e tare consult, că muierea să poarte o aschiă de lemn atins de trăsnet.¹⁾

În Kalotaszeg mai cred, că muierei grele nu-i este iertat a privi până în fine tempestatea, pentru că copilul părăsește în curund casa părintască și devine pribeag (vagabund.) În Ungaria superioară cred, că fetelor nu le este iertat a se dea în ziua de St. Ioan ori pre la Crăciun în gol, căci la timpul său vor naște foarte greu. Se mai procește apoi, că: muierea a cărei șele is late, care în ziua de anul nou vede întâie muiere, a cărei față să pătează, a cărei sfărcuri sau mucuri — a țitelor — devin negrie și prelângă ochi se albestrește: va naște fată; la din contră ficior (Jankó, Turda etc. 248.)

Muierile grele de pelângă Dunăre poartă la sine — în scopul nașterii ușoare — și unele obiecte. Așa în comitatul Baciș poartă în pantlică roșă chipul St. Anton crezind că acela le va scuti de foc intern (friguri) și așa nașterea se va întâmpla fără ceva sângorari

¹⁾ Jankó, Despre poporul maghiar din Turda, Aranyosszék și Torockzó, pag. 248.

²⁾ Kálmány L. Poporul Segedinului 'p. 113.

¹⁾ Jankó, Poporul unguresc al Kalotaszegului pag. 233.

mai mari. În Vörösmart am văzut por-tând lot în astfel de pantlică, în locul chipului amontit, — un lemn sculptat în deosebite forme. Tot aci cred, că o bine să coasă de turiacl cismei — în Iontru — o labă de rață, pontrucă în acest cas dracul sau diavolul nu se poate atinge de muiera grea, care apoi naște ușor. În ju-rul Seghedinului și a Teresiapolului poartă pungulițe din piele de asin, cari adese-ori ornate cu cusătură roșă reprezentând șerpe. În aceste pungulițe apoi țin tă-măie etc.

Tot în acele părți femeile mai bêt-râne poartă un comerțiu de amulete, ce e împreunat cu venite însemnate. Ele adecă implântă două oase — câștigate dela v'ro muieră moartă în strat de prunc — în o tablă subțire de lut. Tabla are și 2 gauri prin cari muiera grea trage câ-teva fire de păr și apoi le înoadă; după acestea îngroapă tabla sub păt ori în alt loc sub padiment mângâindu-se în cre-dința, că va naște ușor și copilul va trăi mult. Atari amulete folosesc și prin țin-tururile din colo de Dunăre, ele-s pre-gătite din muc și represintă o cruciță. În centrul cruciței este o găură, prin care leagă o bucată de cameșă unui copil mort nebotezat. Părinții a caror copii de mai nainte le-au murit în etatea fragedă, îngroapă crucița sub prag sau sub cup-tor, frește legând de dânsa mai ân-tai câteva fire de păr de a lor (părinților.)

Crucița se desgroapă numai după ce mama a născut și după ce s'a botezat co-pilul (fiind și dânsa binecuvîntată.) Cru-cița desgropată se arde în foc; dacă ea arde cu flacără, copilul va avea viață bună, dacă arde închis: va fi espus mor-burilor.

Cenușa cruciței se adună cu afo-nțiune și înmuindu-se în apă, se atinge cu ea fruntea copilului ca astfel să fie scu-tit de deochiare. ¹⁾

Muieroi groasă nu-i esto iortat a admira nomica, pontrucă rămân semne

¹⁾ Wislocki H. Tod und Totenfetische im Volksglauben der Magyaren (Mitteilungeit der anthropol. Gesselsch. in Wien, tom. XII. cx 1892.)

pe trupul copilului. Dacă din neatenti-une a admirat ceva, ea trebuie să scuipe de trei ori și fiind în casă să iasă numai decât afară la aer, ear fiind în liber să între în casa cea mai apropiată.

Dacă s'a spăriat de bărbatul ei, ace-șta scuipește de trei ori în un păhar cu apă și apoi spală fruntea muierii; în Un-garia sudică rup din nădragi o bucătică și cu aceea afumă muiera spăriată.

A spăria o muieră grea, e foarte pecat; dacă din întâmplare se spăria ea singură, trebuie să arză din obiectul res-pectiv o bucătică și afumându-și mânilă să-și ungă apoi trupul. În Kalotaszeg spăriindu-se vr'o muieră și făcându-se rău de spaimă, bărbatul ei îi stringe din ud (pisat) și cu acela apoi udă — în taină — funea clopotelor bisericesti. Dacă vede obiecte grețoase, e bine să scuipi de trei ori și apoi atingându-și șoldurile să zică: «prindă-se de tine!»

Dacă vede ceva mâncare, e bine să guste din ea, pentru-că «pofțind» și ne-gustând, devine morboasă. O atare mu-ieră deși fură mâncare, totuși nu i se atribuie de păcat; ba chiar de o și află furând încă nu o vatamă. În urma ace-s-tora fiecare muieră își face nenumărate pretențiuni astfel; că barbatul respectiv are multe neplăceri, prin Kalotaszeg au-zim de nenumărate ori oftând bărbații și zicând: «barēm de aș mai trece și preste aceasta! căci de va dura încă mult, apoi muieră im duce întreagă averea!» Ei cred, că în privința mîncării muieră trebuie îndestulită în toată forma, căci alt-cum i se arată în vis strigoi și diavoli și apoi de spaima acolora copilul devine schilav și neputincios.

Datina impune și tatălui de familie ca Vinerea să nu mănecă mîncări unsu-roasă dacă voiește, ca copilul și muieră să nu piară.

Adese ori s'a întâmplat, că arătân-du-se tatălui diavolul, acesta i-a promis tesauri în schimb pentru copilul din pântecole mamei. ¹⁾

¹⁾ Ipolyi, M. mythologia 43, 53.

Muieră nu naște în patul îndatinat, ci pe nește lavițe aranjate anume spre acest scop. Sub așternut pînă ai (ustoroi) și chimin, ba uneori și tămăie, ear sub perine o carte de rugățiuni. În Kalotaszeg împlântă sub lavițe cuțit ori furcută, ca să nu să apropie de muieră satana.

Sub decursul dorerilor nașterii e răspîndită — între poporul din Kalotaszeg — datina petrecerii cu vinars. Dacă unei familii i-au murit copii, în genere prin Kalotaszeg și comitatul Clujului e în datină a lua de pe mormîntul copilului mort mai pe urmă o mână de pămînt și a-o îngroapa lângă perețele bisericeii în credința firmă, că nou născutul nu va muri în grabă. Cătră cei cu copii mulți s'au îndatinat a zice: «n'ai săpat perețele bisericeii!»¹⁾ Dorerile nașterii s'au alinează. dacă muieră sub decursul aceloră — poate lovi bărbatul (Jankó, Torda etc. p. 249.)

Dacă muieră nu poate naște, bărbatul sună clopotele în o dungă. Credința despre oarele și zilele norocoasă ori nenorocoase ale naștererii, au arătat-o deja Wlisslocki și Jankó, așadară aci nu ne vom ocupa cu ea.²⁾

(Va urma.)

Trad. V. Rebrean.

¹⁾ În ce atinge nașterea copilului, vezi disertațiunea lui L. Kálmányi, intitulată: «Boldogasszony ösvallásunk istenasszonya.»

²⁾ Revista «Kalotaszeg» din 1890. pag. 53—54. «Kalotaszeg magyar népe» pag. 200 etc.

BIBLIOGRAFIE.

Hunfalvy Pál: Az oláhok története, a magyar tudományos Akademia könyvkiadó vállalata, Budapest, 1894. I. II. kötet. Renumitul istoriograf, care multe certe avu cu scriitorii de istorie ai românilor în asta carte se ocupă cu originea, starea, istoria românilor din Balcani, România și statul ungu-resc. Recensiunea acestei cărți se poate vede în Századok (broșura Februar) din cîndeul redactorului acestei Reviste.

Rusu Șirianul. Nuvele Sibiu preț 1 fl.

Bogdan Ioan: Însămîntatea studiilor slave pentru Români.

Urechia: Ghireci, cu o prefață de A. Vlăduța. Sibiu, preț 1 fl. 45 cr.

Oniș Virgil: Ființa, originea, rudenii și istoria ei. Librăria Ciurcu, Brașov.

Fava: Ricordi Rumeni, despre românii din Transilvania dă o iconă nedreaptă. Dl. Fava scrie pe nevězute multe neadevăruri. Am fi fericiți dacă cei ce se ocupă în streinătate cu d'ale noastre, mai înainte de toate ne-ar cunoaște.

Tibád Antal: A román kérdés és a magyar nemzetiségi politika. Budapest, 1894. Să ocupă cu starea cestiunei de naționalități, face istoricul întrebării și își dăparerea în ce privește deslegarea acestei întrebări.

POSTA REDACȚIUNEI.

O. M. București. Să va trimite. Pentru cele trimise mulțămire

X. Aiud. Să fiă, dacă poștiți.

A. G. Dvoastre țineți:

Ai, hai!

Nici o hibă, nici un baiu,

Căud ai pită și mălaiu!

Apoi bine! Nouă pre lângă pită și mălaiu ne trebuie și omeniă.

Mihaiu D. Apoi da, noi credem în grațiarea «martirilor.» Numai căt grațiarea atărnă dela cei ce îi premărește pre martiri. Ar trebui dat o dovadă că noi suntem cetățeni fideli în statul maghiar. Atăta poate pretinde dela fi sei o patriă. Însă până-când martirii noștri vor fi dirăgetați de Dl. Urechia, grațiare nu pot căpăta.

ÎNȘTIINȚARE.

Ungaria p'e an 6 florini.

P'e jumătate de an 3 florini.

Pentru România și străinătate:

Pe an 20 franci.

Pe 1/2 an 10 franci.

Administrațiunea.

Sumariul: Cătră onor. cetitorii. — Oare s'ecui sunt Moții? — Venirea maghiarilor. — Cuvintele române împrumutate de limba maghiară. — Amicul nevetei. (Novelă). — Poesii. — Legende geografice. — «Copilul» în credința populară unguerească. — Bibliografia. — Posta redacțiunei. — Înștiințare.